

Lépés- és léptékváltás

1945 utáni képzőművészetünk a Budavári Palotában

A Magyar Nemzeti Galéria állományában a második világháború utáni időszak hazai művészetét az 1975-ben létrehozott Jelenkori Gyűjtemény mintegy tizenkétezer műtárgya képviseli. Ez az elmúlt hét évtized alkotásaiból álló legnagyobb honi műkincs-készlet. Megtalálhatók benne a kortárs alkotók legfrissebb munkái, de olyan – immár klasszikusnak számító – mestereink, mint *Barcsay Jenő*, *Korniss Dezső*, *Kondor Béla*, *Csernus Tibor* vagy *Lossonczy Tamás* remekei is. A Galéria újrendezett állandó kiállítása október derekától friss megközelítésben mutatja be ezt a korszakot, amikor nemzedékek és irányzatok éltek egymás mellett, miközben a művészeti életet az intézmények, kiállítóhelyek, tárlatok és művészcsoportok gazdag átfedése jellemezte. A kiállítás hármasszoros rendezési elve a párhuzamos stílusok, a korszakformáló bemutatók és a nemzetközi irányzatok kapcsolódási rendszerében haladt. Nemcsak festmények és szobrok, de rajzok, fényképek, installációk és videóvetítés is látható. Remélhetőleg olyan, évtizedek óta használt szakkifejezések is világosabbá válnak a nagyközönség számára, mint például a szürnaturalizmus, az Iparterv-generáció és az új szenzibilitás. A körülbelül másfélszáz alkotás a Budavári Palota központi, C-épületének harmadik emeletén tekinthető meg, a szintén teljesen megújult falfelosztással 1100 négyzetméteressé tett korszerű világítási rendszerrel ellátott területen. *Terveink szerint ebben a formában két-három évig lesz látható a kiállítás* – vallja *Petrányi Zsolt* művészettörténész, a tárlat kurátora, az MNG Jelenkori Gyűjteményének vezetője.

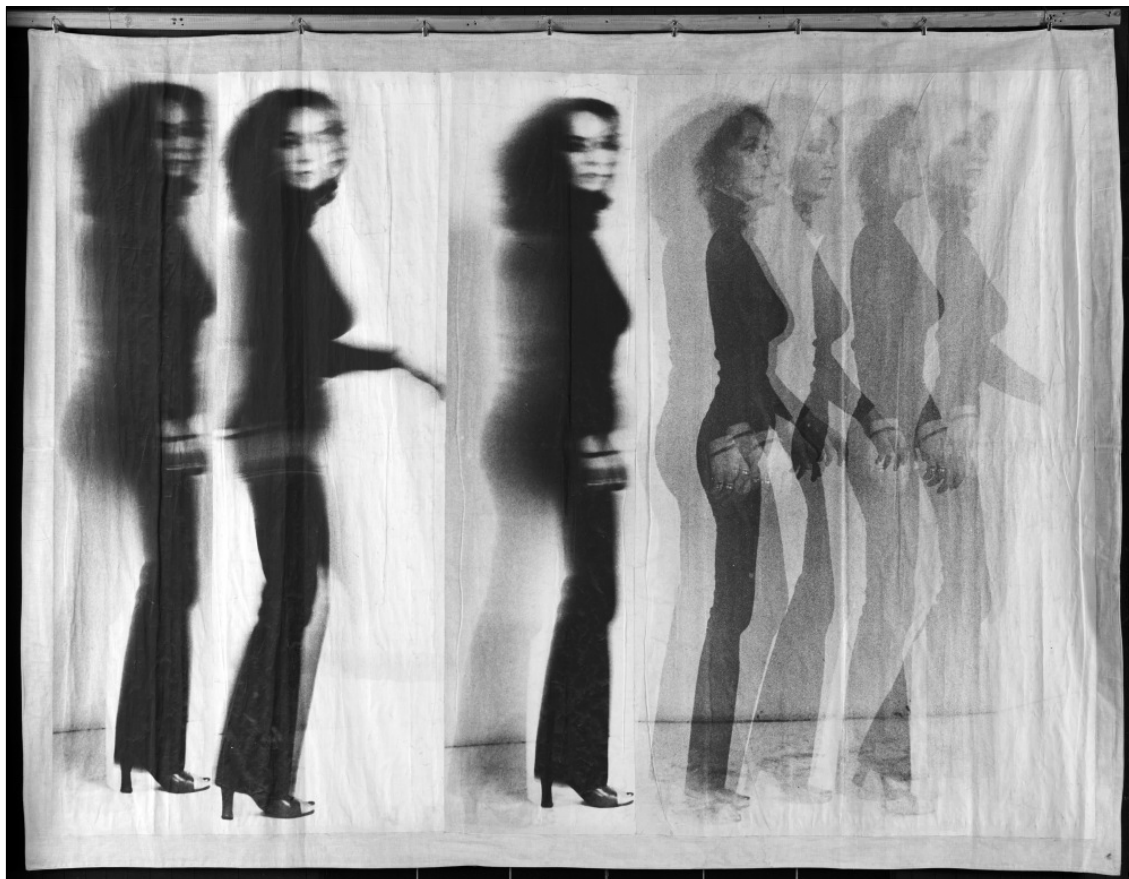
Lépésváltás – ez az új állandó kiállítás elnevezése, amit *Galántai György* azonos című, 1989-ben készített szobrától kölcsönöztek. (A rendszerváltozással egykorú, vasból öntött alkotás hajlított fémlemezről kivágott, menetelésszerűen felsorakoztatott cipőtálpakat láttat.) Az e cikk címében szereplő léptékváltás fogalma viszont egy remek rendezési ötletre utal. Az előcsarnok vörös márvány lépcsőjének közepére óriásoknak való grádicsfokokat helyeztek el fényes fekete felülettel, amelyek *Jovánovics György* A nagy hasáb, Egy (I. 1.) jelzésű 1995-ös installációjához vezetnek. Ettől szinte oltárszerűvé magasztosul ez a több részből álló, fehér gipszből és fából összeállított konstrukció. A misztikus hangulat tovább folytatódik a kupola alatt, amelynek felső légterében *Berczeller Rezső* 1991-es Apokalipszisének dróthálóból formált, fejfelé bukott angyalai lebegnek. A kiállítás előterében *Szervátiusz Tibor* Tüzes trón (1968) című alkotása áll, *Dózsa György* rézből hegesztett, vasból kovácsolt és égett fagerendákból szerkesztett

drámai alakjával. A közelében az *El Kazovszkij* által, közvetlenül a 2008-ban bekövetkezett halála előtt megtervezett, öt méteres falapokból kivágott installációja áll. Jellegzetes „kabala állatai”, a körvonalaiikkal jelen lévő félelmetes fekete ülő kutyákhoz képest éppúgy eltörpül a táncosok emberi léptékű domborműve, mint az óriási térplasztika tövében álldogáló döbbszemező...

A mai látogató nem hisz a szemének, hogy a „szocreál” virágzásának kellős közepén, a sematikus Sztálin-szobor tervpályázata fotódokumentációja mellett ott áll *Vilt Tibor* 1949-ben, fából és drótból szerkesztett – már pusztán témaválasztásával is a korszakellen tiltakozó – *Ketrece*, amely manapság is korszerűnek hat. Mint ahogy most is bizvást felvállalható népművészeti elemeivel *Korniss Dezső* 1947-es olaj-vászon *Sárkányosa*, vagy a következő évből származó *Kompozíció*, *Martyn Ferenc* műve. Közéjük illenek *Jakovits József* Kopjafa az élőkért és *Háromkirály-létra* plasztikai is, amelyek egy évtizeddel későbbi művek. Miközben olyan mesterek is fényképszerűen földhöz ragadt „agitprop” zsánereket festettek, mint *Bernáth Aurél* (Tanácstag beszámolója, 1950) vagy *Miháltz Pál* (Kazánkovács brigád, 1951) – az ötvenes évek végétől mások már az elengedhetetlen munkajelenetekben is megtalálták az

Szacsva Y Pál: *Reprojekció XXXIII.* (2001, C print, alumínium lemez)

Gulyás Kati:
Mozgás –
Mozdulatlan
mozgás II.
(1979, fotó, vászon)

ábrázolási stílus fokozatos oldódását. *Csernus Tibor* tolokocsin pihenő dolgozói (Újpesti rakpart, 1957), *Lakner László* asztalt körül ülő, fejkendő asszonyai (A konzervgyártás kezdetei, 1961) és *Gruber Béla* csoportképének főiskolás hallgatói (Festő a műteremben, 1962-63) ebbe a sorba illeszkednek. Nem véletlenül vált a hatvanas évek liberalizálódásának jelképévé *Somogyi József* – annak idején sokat vitatott –, szokványos talpazat helyett földdel rakott talicskára állított Kubikusa (1965) és *Kerényi Jenő* szintén bronzból öntött Felszabadulása (1968 kör.), a szalagot magasra tartó, stilizált géniusszal.

Nemcsak méretei miatt kapott megérdemelten egész falat *Lossonczy Tamás* harsány, messzire sugárzó színekkel festett organikus absztrakt Tisztító nagy vihara (1961) és *Konecsni György* zománccfestékekkel vászonra csorgatott, kőkorszaki barlangrajzokra emlékeztető, fekete-fehér ellentétekben tartott Vadászata (1960-70). A kalligrafikus irányzatba sorolható *Schéner Mihály* 1968-as Ákom-bákoma éppúgy, mint *Frey Krisztián* befestett női cipellő-párja a kézírással borított deszkalapon a következő évből. Azonos évfáratú *Bak Imre* Kék kerete és *Nádlér István* Kompozíciójának alapszínekből szerkesztett gömb-szeletelése, *Hencze Tamás* Horizontális struktúrájának szürkés-fehéres-vörös „rolettája”, valamint *Barcsay Jenő* Képarchitektúrájának bizáncias szigora. Az Ipartervesek csoportjából *Gáyor István* fotóciklusban dokumentálta 1971-es Utcakő-akcióját, míg *Maurer Dóra* szintén fényképsorozatban örökítette meg „V. május elsejei felvonulását mesterséges talajon”. Már 1978-ban elkezdődött *Pauer Gyula* Maya-tema-

tikája, amely az élő aktmodell tanulmányozásától az 1985-ben kiteljesedett, textíliával takart, fából faragott, hasadt és festett, életnagyságú női figuráig vezetett. A nyolcvanas évek fotorealizmusát többek között *Fehér László* (Aluljáró, 1978; Kútba néző, 1988) mellett *Mulasics László* (A szűzföld kincsei II., 1985) és *Wahorn András* (Nő kigyóval, 1986) képviselik.

A szó szoros és átvitt értelmében egyaránt a rendszerváltás küszöbén bukkan fel a korábban már említett, Galántai-féle Lépésváltás talpszobor, s féltermet is megtölt *Albert Ádám* két teljes installációja 2011-ből. Ő egyrészt Goethe, másrészt Humboldt munkaszobáját rekonstruálja a mérnöki pontosságú építészeti tervrajztól a fából faragott és fehérre festett – leskelődő lukkal ellátott – dobozba rejtett maketten át a fényképfelvételekig s a szüntelen videovetítésig. Végül *Szarka Péter Ó Tannenbaum* (2012) lenticuláris printje érdemel említést. (Az ilyen eljárás segítségével több képet is bemutatunk egyetlen nyomonon, s attól függően, hogy a látogató milyen szögből tekinti meg azt, a tér vagy a mozgás illúziójával gazdagodhat – a szerk.) A mű előtt oda-vissza lépdelve fokozatosan feltáruul közelmúltunk, az egykor épület-homlokzatot díszítő, majd lakótelep szélén hulladékdombra került, cementből öntött, töredezett peremű ötagú csillag éppúgy, mint fogyasztói társadalmunk plázáinak giccses karácsonyi díszei, a villogó fényfüzérék és szemet vakító neonreklámok kavalkádjában vörösén vibráló – máshol elfogadott, de mifelénk manapság sokat vitatott – jelkép...

Wagner István